

РОЗДІЛ 3. ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ТА ІДЕОЛОГІЯ

Костючков Сергій Карпович

Ситуація постправди в тоталітарному суспільстві – від соціального гротеску до монополії держави на «правду»

УДК 323.2

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-1.17>

Костючков Сергій Карпович
доктор філософських наук, кандидат
політичних наук, професор,
завідувач кафедри філософії, соціології
та соціальної роботи
Херсонського державного університету
вул. Шевченка, 57, Івано-Франківськ,
Україна
ORCID: 0000-0003-1708-643X

Статтю поцілено на прояснення феномену тоталітаризму в контексті ситуації постправди. Актуальність теми обумовлена характерною для сучасності плюралістичністю правди та її контекстуальністю – тими ознаками, дослідження проявів яких є важливими відносно демократичних і недемократичних режимів. В умовах тоталітарного режиму ситуація постправди демонструє різні формовияви – від соціального гротеску на тлі суспільного внутрішнього скептицизму до монополії держави на «правду» в умовах імпонованого суспільству зовнішнього, показного, демонстративного оптимізму. Підкреслено, що внаслідок «урізноманітнення правд» і неможливості за певних умов провести смисловий кордон між правдою і неправдою, на початку 90-х років минулого століття з'явилося і набуло поширення поняття «постправда». Показано обумовленість стану соціуму такою політичною реальністю, коли пошук правди не має вирішального значення, а суспільство задовольняється здебільшого тією «правдою», яку суб'єктам політичної волі в даний момент вигідно транслювати суспільству. Вказано, що ситуація постправди характеризується стрімко зростаючим рівнем недовіри до засобів масової інформації. Виявлено сутність постправди як правди, яка дозволяє щоб її змінювали, модифікували, трансформували за правилами, створеними політичними провайдерами з метою перетворити неймовірне в невідворотне. Наголошено на тому, що постправда не є еквівалентом неправди, це не відмова від істини як такої, не її девальвація, а скоріш стан, коли одна подія викликає формування широкого спектру думок, які претендують на істину. Акцентовано увагу на «зануреності» тоталітарної людини в міфологізовану соціальну дійсність, у якій індивідуальна свідомість підкоряється державній ідеології, складеній з безлічі міфологем, що утворюють генералізований тоталітарний міф. Зроблено висновок про те, що пануюча в сучасній росії ідея «руського миру», нав'язується суспільству не тільки із застосуванням постправди у вигляді відвертих інформаційних викривлень, але, у традиціях Радянського Союзу, за підтримки потужного репресивного апарату. **Ключові слова:** постмодерн, суспільство, суспільна свідомість, постправда, інфодемія, пропаганда, ідеологія, соціальні мережі, контрінформація, тоталітарне суспільство.

Вступ. У сучасному глобалізованому світі, де непередбачувано змінюється політична архітектура, спалахують збройні конфлікти різного ступеню напруженості, де непрогнозовано формуються напружені контури геополітичного ландшафту і актуалізуються проблеми цінностей, що визначають якісні параметри суспільного буття, духовні імперативи людини та її політичні пререференції, активно підвищується інтерес до відповідей на так звані «вічні питання», серед яких – що таке істина, правда, неправда. В епоху постмодерну зміни суспільного буття відбуваються в умовах «розривів» у пізнанні людиною навколишнього світу та самої себе, а істина, як феномен духовного буття, відзначається чітко визначеною контекстуальністю. Як результат «урізноманітнення правд» і неможливості за певних умов провести чітку межу між правдою і неправдою, на початку 90-х років минулого століття оформилося поняття «постправда», яким позначається ситуація, коли об'єктивні факти постають менш значущими в процесі формування суспільної думки, ніж суб'єктивні,

нерідко свідомо оманливі судження. Зокрема, цікавою для дослідників постає ситуація постправди в тоталітарному суспільстві епохи постмодерну.

Мета статті – охарактеризувати ситуацію постправди в тоталітарному суспільстві з акцентом уваги на те, що в умовах тоталітарного режиму зазначена ситуація демонструє різні форми – від соціального гротеску на тлі суспільного внутрішнього скептицизму до монополії держави на «правду» в умовах імперативно нав'язаного суспільству зовнішнього, показного, демонстративного оптимізму.

Аналіз останніх публікацій. Аналіз змін суспільного буття в епоху постмодерну знайшов відображення в науковому доробку З. Баумана, Ж. Бодрійяра, Ф. Гваттарі, Е. Гідденса, Ж. Дерріда, У. Еко, П. Козловські, Ж.-Ф. Ліотара, П. Слотердайка, М. Фуко та інших зарубіжних дослідників. Проблематику постмодерну висвітлено в дослідженнях вітчизняних науковців, серед яких А. Андрусів, І. Бичко, В. Горбатенко, Т. Гуменюк, О. Забужко, Г. Клешня, О. Соболев, Л. Филипович,

М. Чобанюк, В. Шаблистий, Н. Шерстюк та інші. Різні аспекти епохи постмодерну знайшли відображення в публікаціях автора.

Поняття «постправда» зафіксовано у творчому доробку С. Тесича і отримало подальший розвиток у дослідженнях Е. Альтермана, С. Барзілай, Е. Девіс, Л. Зуйдерваарт, М. Лінча, Г. Оллпорта, С. Фулера, С. Чінн та інших зарубіжних учених. Вплив постправди на різні сфери життя соціуму, зокрема – в контексті зростаючого суспільного запиту на правду, знайшов відображення у дослідженнях вітчизняного філософа Є. Бистрицького.

Дослідженню феномену тоталітарного суспільства присвячено праці як зарубіжних науковців – Х. Арндт, Р. Арона, К. Баллестрем, Е. Канетті, Р. Стіхве, Ф. Хайєка та інших, так і українських дослідників, серед яких І. Автушенко, А. Калініна, Ю. Котляр, В. Лемак, Л. Масенко, Т. Попович, В. Ряшко, О. Ряшко, О. Старовойт, В. Томахів, М. Чабанна та інші.

Результати. Істина – одна з фундаментальних наукових і філософських категорій, звернення до якої століттями стимулює дослідницьку думку на розв'язання питань, які традиційно визначають як вічні, такі, що мають трансісторичний характер. Ще з біблійних часів одне з ключових питань буття людства було сформульовано римським прокуратором Понтієм Пілатом і адресоване сину Бога – «Що є істина?». За доби античності мислителі-«мудролюбів» дискутували щодо шляхів подолання скептицизму, тобто – принципової можливості досягнення істини, її зв'язком із вічними цінностями – добром, справедливістю, красою. Також у фокус уваги філософів потрапили способи отримання істини та її захисту, напрямів трансляції та фіксації в суспільній свідомості. Зокрема, Сократ, заперечуючи суб'єктивізм у питаннях моралі та людських чеснот, стверджував наявність певних незмінних сутностей, абсолютизованих уособлень краси, добра та істини, які в подальшому будуть інтерпретовані Платоном як ідеї. Саме сократівський абсолютизм протягом століть залишався фундаментом, ідейним підґрунтям, *summa summarum* християнської філософії. В різні періоди розвитку цивілізації робилися, з різним ступенем успіху, спроби відшукати відповіді на питання про роль і місце істини в світі, її історичного призначення, культурної місії, а також глибини імплікації з іншими феноменами суспільного буття.

Важливо врахувати, що переосмислення сучасною наукою змісту певних філософських, політологічних і соціологічних категорій, таких як, зокрема, «суспільство», «справедливість», «прогрес», «істина» тощо, вимагає пошуку нових підходів до аналізу політичного режиму, як одного з визначальних чинників структурної організації суспільного життя та соціальних змін. Не випадково в сучасний

політологічний і соціологічний лексикон увійшло поняття «турбулентний соціум», як характеристика сучасного стану суспільства, що характеризується ситуацією динамічного хаосу, поліваріантності та стохастичності розвитку. В сучасних суспільствах, де періоди криз і злетів непередбачувано змінюються, де етіологічно актуалізуються проблеми цінностей, що визначають якісні параметри суспільного буття, поведінкові патерни і моральні настанови людини в соціумі та її політичні модуси, активно підвищується інтерес до етернальних ментальних конструктів, зумовлюючих специфіку еволюції та детермінувальних характеристик соціального простору.

Зазначимо, що в епоху постмодерну, коли очевидними постають прояви стохастичності, хаосу, альтернативності, евентуальності та багатоваріантності, коли формуються нові «правила гри» (за Ж.-Ф. Ліотаром) у всіх сферах суспільного життя, зокрема – в науці, проблема істини також набула нового смислового забарвлення й широкого спектру нюансованих відтінків. Е. Гідденс, автор книги «Наслідки сучасності» [5], характеризує постмодерн, вказував на те, що зміни суспільного буття відбуваються в просторі та умовах «розривів» у пізнанні людиною навколишнього світу та самої себе, коли соціальні трансформації набувають масового, відцентрового та спорадичного характеру, а істина, як феномен духовного буття, відзначається чітко визначеною контекстуальністю. Базова характеристика постмодерну – це, за Е. Гідденсом, пропонування нової моделі управління соціумом, за якої скорочуються в часі рутинні політичні процедури; за таких умов координація політичних зусиль позбавляється сприятливих можливостей внаслідок підсилення локального чинника та дисперсії зазначених політичних процедур. У доведеному майже до гротеску постмодерному світосприйнятті межа між істиною (правдою) стає все менш чіткою й безумовною.

Загалом кажучи, в сучасному інтелектуальному співтоваристві домінує підхід, за якого постмодерн розглядається не в узькому спеціалізованому форматі, але в якості конкретизованого, специфічного стану сучасного суспільства, нового вияву соціокультурної реальності, в якій усе гучніше звучать мінорні обертони відносно перспектив розвитку земної цивілізації. Як ми зазначали в своїх попередніх публікаціях, зафіксована в сучасних дискурсах «...фінальність людського буття підтверджується також його історичною детермінованістю – постмодернізм не скасовує поділу часу на минуле (потенційне), сьогодення (актуальне) і майбутнє (перпетуальне) – він змінює ступінь їх переважання. В «домодерному» (традиційному) суспільстві минуле панувало над сьогоденням і майбутнім, суспільний розвиток будувався на дотриманні законів, звичаїв і традицій мину-

лого. Модерне (індустріальне) суспільство вірило в нескінченні можливості розуму, його прогностичні можливості, створювало сміливі футуристичні проекти, ідеалізувало майбутнє відносно сьогодення й минулого. Постмодерне (постіндустріальне) суспільство стверджує домінування теперішнього як над минулим, так і над майбутнім» [6, с. 104].

У подібному контексті доречно вести мову про плюралістичність постмодерного світу, який передбачає та імпліцитно виправдовує наявність широких спектрів, розгорнутих галерей понять, дефініцій, смислових експлікацій тощо. Множинність сучасностей і реальностей, а також підходів до їх розгляду і аналізу не заперечує плюралістичність «істин» у, зокрема, суспільно-політичному просторі, а відтак – фіксує зазначену Е. Гідденсом контекстуальність істини. Як результат «урізноманітнення правд» і неможливості за певних умов провести демаркаційну лінію між правдою і неправдою, на початку 90-х років минулого століття з'явилося і набуло неабиякого поширення поняття «постправда» (англ. *post-truth*), яким позначається ситуація, за якої об'єктивні факти постають менш значущими в процесі формування суспільної думки, ніж апелювання до особистих вражень і емоційних станів, які перетворюються у стійкі переконання.

Поняття «постправда» ввійшло в широкий вжиток із легкої руки американця сербського походження Стива Тесича, драматурга та сценариста. В 1992 році він опублікував у журналі «Nation» статтю під назвою «Синдром Уотергейта: уряд неправди» [7], в якій, зокрема, стверджується, що сучасна людина сформувала в собі певний «духовний механізм», діяльність якого орієнтовано на заперечення правди, а відтак, людині в соціумі вигідніше, безпечніше і навіть комфортніше (!) жити в світі «постправди». Спочатку «постправда» сприймалася як така, що заперечує правду, тобто неправда або брехня. При цьому префікс «пост-» вказує на період часу, що мав місце після якогось стану, процесу або явища; як приклад – «постмодерн», «постфактум», «постембріональний», «постімпресіонізм», «постскриптум» тощо. Але префікс «пост-» може мати і негативну конотацію: наприклад, постгуманізм, як світоглядна течія, апологети якої заперечують ставлення до *Ното sapiens* як до «вінця Божого творіння», відстоюючи ідею еволюції людини сучасності до так званої «постлюдини». У випадку з постправдою ситуація подібна – йдеться, як бачиться, про такий стан соціуму, зокрема – обумовлений політичною реальністю, коли пошук правди не має вирішального значення, а суспільство задовольняється здебільшого тією «правдою», яку суб'єктам політичної волі в даний момент вигідно транслювати населенню країни. У споживачів постправди *per se* внаслідок застосування певного технологіч-

ного інструментарію мінімізується запит на достовірні факти, переконливі аргументи, раціональні побудови тощо. Про актуальність проблематики постправди свідчить експоненціально зростаюча кількість наукових розвідок, присвячених різним аспектам *post-truth*.

Показово, що в 2016 році за версією Оксфордського словника, «постправда» стала «словом року». Сучасні зарубіжні дослідники [3], використовуючи поняття «інфодемія» у вигляді алюзії на пандемію COVID-19, підкреслюють фактично неконтрольований потік інформації в глобальному просторі. В багатьох аспектах, підкреслюють дослідники, зазначена «інфодемія» не є неочікуваним явищем: в умовах сьогодення явища постправди, зокрема – масове, інтенсивне, лавиноподібне розповсюдження дезінформації. Ситуація постправди також характеризується стрімко зростаючим рівнем недовіри до засобів масової інформації як таких.

Виходячи з того, що смислова «партитура» сенсоутворюючих ідей щодо одвічного протистояння правди і неправди писалася та продовжує писатися відповідно до відкриттів у широкому спектрі наук, слід очікувати, що вона буде доповнюватися новими філософськими роздумами і науковими розробками в, зокрема, політології, етиці, соціології, культурології тощо. Сучасність маніфестує прихід нової інформаційної реальності, в якій правда і неправда втрачають свою антагоністичну атрибутивність, поступаючись місцем постправді. В першій чверті XXI століття, в епоху інформаційних війн фейкові новини, викривлені факти, недостовірні інформація, заснована на фальшивих даних, інтегруються в суспільний простір під виглядом безумовної правди, враховуючи те, що сучасна людина щодалі більше прагне до віртуалізації реального та реалізації віртуального. Сучасні ЗМІ, засоби пропаганди, соціальні мережі створюють, із різним ступенем успішності, штучну реальність, у композиції якої ключовою фігурою постає та сама постправда, під впливом якої людина потрапляє в ситуацію сумнівної, в сенсі істинності або неістинності, оцінки фактів, об'єктів, подій і явищ. Постправда – це правда, яка дозволяє щоб її змінювали, модифікували, трансформували за правилами, створеними політичними провайдерами з метою перетворити неймовірне в невідворотне.

Сформулювавши ключові тези дослідження, ми можемо звернутися до сучасних тенденцій дослідження феномену постправди, оскільки йдеться не тільки про пошуки теоретичних шляхів її подолання задля ідеального «стану істини» (навіть чи реального в принципі), скільки про вплив постправди на різні сфери життя соціуму, зокрема – в контексті зростаючого суспільного запиту на правду. Є підстави погодитися з твердженням сучасного вітчизняного філософа

Є. Бистрицького відносно того, що «...одним із джерел виникнення попиту на «правду» є переживання автентичності, безпосередньо пов'язане з культурними та життєвими практиками ідентичності спільнот різної «потужності». Іншими словами, йдеться про, сказати б, життєву практичність екзистенційної частини суджень, принципову допредикативність її засновків. Варто також характеризувати ситуацію постправди у термінах розвитку як питання історичності істини, оскільки сьогодні нас підводять до необхідності оцінювати небезпеку зіткнення різних екзистенційних «правд» у перспективі збереження майбутнього для всіх. Отже, ми маємо окреслювати головні позиції проблеми на шляху до можливого розуміння динамічної структури питання постправди в історичній перспективі пошуків істини» [1, с. 62].

Слід відзначити, що для сучасних медіа-засобів практично не існує фізичних кордонів, юридичних обмежень і ментальних лімітів. Ідеї, якими насичена глобальна інформаційна система, мають у сучасних умовах настільки високий рівень плюралістичності, що кожна одиниця інформації, наскільки б вона не виглядала переконливою, одразу активує появу опозитної «контрінформації», яка має не менш високий рівень достовірності. Динамічно зростаюча кількість варіантів конкретних подій, як актуальних так і пройдеших, фактично нівелює можливість фіксації будь-якої інформації в якості безумовно достовірної. Правда підмінюється постправдою, яка застосовується для маніпулювання суспільною свідомістю, результатом чого постає бажана реакція споживача інформації (в форматі постправди) з формуванням бажаної моделі політичної поведінки. Постправа споживається тим краще, чим більш редукованою, спрощеною та зрозумілою для широкого кола споживачів постає запропонована інформація. В лінгвістиці такий прийом визначається як паратак西斯 – синтаксичне сполучення окремих речень, які слідують одне за одним і не поєднуються в складнопідрядне речення. Правда і постправа не протистоять одна одній у політичному дискурсі на кшталт бінарних опозицій «добро – зло», «піднесене – нище», «прекрасне – потворне», «кінцеве – інфінітивне», «вічне – ефемерне» тощо. Плюралістичні постправди втрачають властивість моральної інклюзивності та набувають якості інформаційної релятивності, а розрізнення правди і постправди щодалі ускладнюється внаслідок їхньої прогресуючої умовності. Важливо, що постправду створюють не тільки й не стільки користувачі соціальних мереж, споживачі інформаційного продукту за принципом «У що вірю, те і є правдою». Як було зазначено вище, постправа потрібна керівним політичним силам – це є історичною традицією, дієвістю якої тільки зростає в умовах сучасного глобалізованого світу, суперечливого й непередбачуваного.

Слід прийняти оцінку ситуації, сформульованої стосовно постправди такою, що актуалізує питання про домінування *post-truth* в умовах демократичного і тоталітарного політичних режимів. Логічно припустити, що постправа є продуктом ліберальної демократії, в умовах якої панує свобода слова, плюралізм думок і засобів їх висловлення, а відтак – формується обширний та різноманітний ландшафт для виникнення й функціонування постправди. Американський філософ Стівен Фуллер [4] пропонує переосмислити постправду як реакцію на заклик епохи Просвітництва жити власним розумом і відмовлятися від готових істин і «непохитних» авторитетів. Чи є характерною для тоталітарних і авторитарних політичних режимів постправа? Традиційно вважається, що вказані режими базуються на неправді, за допомогою якої створюється державний апарат і утримується в страху суспільство, позбавлене віри, приречене на фальсифіковане минуле, сумнівне сьогодення й невизначене майбутнє. Найбільшою мірою сутнісна характеристика подібного стану відображається шекспірівською сентенцією «*the time is out of joint*» (розпався зв'язок часів). Тоталітарна держава – репресивна, антигуманна, безкомпромісна – «впорядковує» буття суспільства, яке априорно є територією викривлених сенсів, де в якості *maxima negotia* (понадзавдання) суспільного життя наявною є певна «метаідея», яка жорстко фіксується в суспільній свідомості як уособлення вищої істини.

Загалом кажучи, дослідження феномену тоталітаризму політологією, соціологією, філософією вбачаються актуальними, оскільки використання, навіть у мінімальних проявах, тоталітарних методів у процесі управління громадським життям подекуди мають місце і в сучасних суспільствах і державах, навіть за наявності дієвих структур громадянського суспільства і демократичних засад функціонування політичної системи. Необхідно підкреслити, що дослідження тоталітаризму здійснюється здебільшого в контексті співставлення з більш прогресивними моделями суспільного устрою, а саме – з демократією у різних її формах. Для сучасної наукової традиції характерно розглядати будь-яку структуру суспільної реальності як реіфікацію конкретної ідеї, що мала б солідаризуючий, інтегративний, об'єднувальний характер. При цьому в якості одиниці політологічного аналізу соціуму постає, як правило, не форма політичної організації суспільства, а експлікована в своїй динаміці специфіка політичних дій та їх суб'єктів. «Сприйняття демократичного режиму як головної (але не єдиної) умови суспільного прогресу, не повинно втрачати своєї нормативної цінності, зважаючи на те, що експоненціальне прискорення процесів соціальної деградації, правового нігілізму та політичної фрустрації може привести

до відродження тоталітарних тенденцій у, зокрема, державах демократичного транзиту» [2, с. 12].

У якості відправного пункту для міркувань щодо ситуації постправди в тоталітарному суспільстві, оберемо тезу про те, що постправда не є еквівалентом неправди – це не відмова від істини як такої, не її девальвація, а скоріш проліферація (за П. Фейєрабендом) істин, коли одна подія викликає формування широкого спектру думок, що претендують на істину. В СРСР, в якості стратегічної ідеї пропагувалася побудова комунізму – міфологізованого суспільного ладу, який зусиллями партійних ідеологів набув обрисів узагальненого щасливого буття. При тому, що особистий спротив відносно такої «метаідеї» в тоталітарному суспільстві загрожує індивідові соціальним остракізмом, суспільно схваленим позбавленням волі або навіть життя. Людина тоталітарна – *homo totalitaris* – перестає бути особистістю, ключовою властивістю якої є свобода волі, простір для реалізації якого в тоталітарному суспільстві стискається до «прокрустова ліжка» простору фізичної свободи людини, здебільшого – тимчасової. Дискредитація духовності в тоталітарному суспільстві призводить до профанації моралі, знецінення істини та фасцинації насилля як державного інструменту соціальної трансформації в напрямі суспільного регресу. Політика в усі часи – це боротьба зацікавлених дійових осіб за «модальну» (за С. Фуллером) владу, тобто контроль над тим, що можливо. В романі Дж. Оруелла «1984» головний герой переписує для сучасників газети минулих часів для того, щоб у суспільстві зберігалася уявлення про незмінний із плином років політичний курс держави. Таким чином фундаменталізується догмат абсолютної непогрішності політичної влади, а члени суспільства демонструють безумовну готовність слідувати її дороговказам, не замислюючись про наслідки.

Іншими словами, йдеться про, так би мовити, «зануреність» тоталітарної людини в міфологізовану соціальну дійсність, у якій індивідуальна свідомість підкоряється панівній офіційній ідеології, складеної з безлічі міфологем, що утворюють генералізований тоталітарний міф. Саме він, імпонований суспільству державними інституціями, обумовлює смислові горизонти будь-якого дискурсу – від побутового, приватного до політичного, державного. Міф ніколи не пропонує свідомості певних варіантів розуміння, він презентує дійсність *per se*, мінімізуючи відстань між точками оптимуму й песимуму в процесі її раціонального та емоціонального осягнення. Але в цьому, як бачиться, і вразливість міфу: свідомість, насичена великою кількістю різноманітних сюжетно і композиційно міфів, сама починає продукувати їх; при чому новоутворені міфи починають жити власним життям, збагачуватися новими фабулами і розповсюджуватися в соціальних групах, слугуючи активаторами процесу

продукування все нових і нових міфів. Так поряд із державною постправдою, тобто правдою, яка дозволяє щоб її змінювали, модифікували і трансформували з метою перетворення неймовірного в невідворотне, формується «контр-постправда» з суспільства – фантастична мозаїка індивідуалізованих міфів. У результаті пріоритетним постає не знання і визнання того або іншого факту, а емоційна оцінка встановленого факту й відповідне ставлення до нього. Скажімо, в 30-ті роки минулого століття в СРСР мала місце низка судових процесів проти опозиційних політиків, військових, господарників і інших «ворогів народу». Вища політична влада транслювала в суспільство постправду (цілеспрямовано негативно забарвлені факти) про злочинну діяльність підозрюваних, а народні маси продукували міфи на кшталт того, що деякі керівники підприємств (апріорно вороги народу!) навмисно виснажують високими нормами (розробленими держпланом!) працівників або навіть труять їх неякісними харчовими продуктами, що очікувано призведе до масових захворювань і ослаблення темпів виробництва. Таким чином, у тоталітарному суспільстві можуть співіснувати декілька постправд, кожна з яких має своїх прибічників і ретрансляторів, але «виграє» безумовно та, що транслюється владними політичними силами із застосуванням спеціального репресивного апарату.

Висновки. Вказані проблеми і тенденції дають підстави зробити висновки стосовно того, що науковий інтерес до тоталітаризму та його складових і характерних властивостей, вбачається цілком закономірним, оскільки в країнах пострадянського простору все ще зберігаються, з різним ступенем сили, гостроти та інтенсивності, рудименти вказаного політичного режиму. Найскравішим прикладом тоталітарної держави серед тих, що утворилися після розпаду СРСР, із абсолютною очевидністю слугує російська федерація, керівники якої – носії абсолютної влади, прагнуть максимально уніфікувати й стандартизувати життя кожного громадянина відповідно до певної ідеологічної доктрини. Таким світоглядним імперативом путінської влади є ідея «руського миру», нав'язувана суспільству не тільки із застосуванням постправди у вигляді відвертих інформаційних викривлень, але – і це неприхована радянська практика – за підтримки потужного репресивного апарату.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бистрицький Є. Екзистенційна істина і постправда. *Філософська думка*. 2018. № 5. С. 54–71.
2. Шапошникова І. В., Костючков С. К. Тоталітарна людина в умовах суспільного редукціонізму: соціологічна інтерпретація. *Габітус*. 2022. № 36. С. 9–15. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2022.35.1>
3. Barzilai S., Chinn C.A. A review of educational responses to the «post-truth» condition: Four lenses

on «post-truth» problems. *Educational Psychologist*. 2020. Vol. 55 (3). P. 107–119. <https://doi.org/10.1080/00461520.2020.1786388>

4. Fuller S. Post-truth. Knowledge as a power game. London: Anthem Press, 2018. 209 p.

5. Giddens A. The Consequences of Modernity. Cambridge: Polity Press, 1990. 186 p.

6. Kostyuchkov S. K. Different human images and anthropological collisions of post-modernism epoch: biophilosophical interpretation. *Anthropological measurements of philosophical research*. 2018. № 13. P. 100–111. DOI: 10.15802/ampr.v0i13.131967

7. Tesich S. The Watergate Syndrome: a government of lies. *Nation*. 1992. Vol. 254(1). C. 12–14.

REFERENCES:

1. Bystrytskyi, Ye. (2018). Ekzystentsiina istyna i postpravda [Existential truth and post-truth]. *Filosofska dumka*, 5: 54–71 [in Ukrainian].

2. Shaposhnykova, I. V., Kostyuchkov, S. K. (2022). Totalitarna liudyna v umovakh suspilnoho reduksionizmu:

sotsiologichna interpretatsiia. [Totalitarian man in the conditions of social reductionism: sociological interpretation]. *Habitus*, 36: 9–15 [in Ukrainian]. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2022.35.1>

3. Barzilai, S., Chinn, C.A. (2020). A review of educational responses to the «post-truth» condition: Four lenses on «post-truth» problems. *Educational Psychologist*, 55 (3): 107–119. DOI <https://doi.org/10.1080/00461520.2020.1786388>

4. Fuller, S. (2018). Post-truth. Knowledge as a power game. London: Anthem Press.

5. Giddens, A. (1990). The Consequences of Modernity. Cambridge: Polity Press.

6. Kostyuchkov, S. K. (2018). Different human images and anthropological collisions of post-modernism epoch: biophilosophical interpretation. *Anthropological measurements of philosophical research*, 13: 100–111. DOI: 10.15802/ampr.v0i13.131967

7. Tesich, S. (1992). The Watergate Syndrome: a government of lies. *Nation*, 254, 1: 12–14.

The post-truth situation in a totalitarian society – from social grotesque to the state’s monopoly on “truth”

Kostiuchkov Serhii Karpovych

Doctor of Philosophy, Candidate of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Philosophy, Sociology and Social Work Kherson State University Shevchenko str., 57, Ivano-Frankivsk, Ukraine
ORCID: 0000-0003-1708-643X

*The article is aimed at clarifying the phenomenon of totalitarianism in the context of the post-truth situation. The topicality of the topic is determined by the pluralism of truth and its contextuality characteristic of modern times – those features, the study of the manifestations of which are important in relation to democratic and non-democratic regimes. In the conditions of a totalitarian regime, the post-truth situation shows various manifestations – from social grotesque against the background of social internal skepticism to the state’s monopoly on «truth» in conditions of external, ostentatious, demonstrative optimism imposed on society. It is emphasized that as a result of the «diversification of truths» and the impossibility under certain conditions to draw a semantic border between truth and falsehood, the concept of «post-truth» appeared and became widespread in the early 90s of the last century. It is shown that the state of society is conditioned by such a political reality, when the search for truth is not of decisive importance, and society is mostly satisfied with the «truth» that the subjects of political will currently benefit from broadcasting to society. It is indicated that the post-truth situation is characterized by a rapidly growing level of distrust in mass media. The essence of post-truth as a truth that allows it to be changed, modified, transformed according to the rules created by political providers in order to turn the incredible into the inevitable has been revealed. It is emphasized that post-truth is not equivalent to untruth, it is not a rejection of truth as such, not its devaluation, but rather a state when one event causes the formation of a wide range of opinions that claim to be the truth. Attention is focused on the «immersion» of a totalitarian person in a mythologized social reality, in which individual consciousness obeys the state ideology, composed of many mythologies that form a generalized totalitarian myth. It is concluded that the prevailing idea of «russian peace» in modern Russia is imposed on society not only with the use of post-truth in the form of frank informational distortions, but, in the traditions of the Soviet Union, with the support of a powerful repressive apparatus. **Key words:** postmodern, society, social consciousness, post-truth, infodemic, propaganda, ideology, social networks, counter-information, totalitarian society.*